

רק כדי לתת צבע בחרדל (רש"י כאן ע"פ לשון הזהב, ורש"י להלן קלט, ב בפי' ראשון ולהלן קמ, א בביאר הגמ' שם). ויש שפירש, שמדובר במסנן את הביצה לתוך תבשיל ולא לתוך חרדל, ואין בכך איסור בורר משום שכוונתו לגוון המאכל ושניהם נחשבים אוכל, ואין כאן ברירת אוכל מתוך פסולת, וגם אין דרך לסנן ביצה במסננת של חרדל, ונחשב שינוי (ע"פ רש"י שם בשם רבו הלוי).

כָּאן בְּנִחְלָת שֶׁל מִתְּכַת כָּאן בְּנִחְלָת שֶׁל עֵץ - שהברייתא הראשונה האוסרת למתק עוסקת בגחלת של עץ, ואסור משום שהגחלת נעשית פחם בכיבוי, והשניה המתירה למתק עוסקת בגחלת של מתכת, שאין בה איסור כיבוי, כי אינה נעשית פחם בכיבוי (רש"י¹), או משום שמלאכת כיבוי אינה שייכת בדבר שאין בו אש, כי המתכת רק לוחטת מחמת החום (מג"א תקי, ז, וראה חוט שני שבת א, עמ' קפא, שמקור המג"א הוא הרמב"ם, ונפק"מ לכבות גז שאין בו פחמים). ואמנם גם בגחלת של מתכת יש איסור כיבוי מדרבנן (רש"י לעיל מב, א), אך משום שמחת יום טוב התירו (מחצית השקל שם; שו"ע הרב שם, ה, וראה חזו"א או"ח נ, ה, שהקשה מהגמ' כאן על רש"י שם, ונשאר בקושיא).

הָתָם לֹא אֶפְשֶׁר הֵכָא אֶפְשֶׁר - בבשר על גחלים אי אפשר לצלותו מאתמול, שהבשר הנצלה היום משובח יותר, אבל חרדל אפשר למתקו מאתמול (רש"י²). ויש שפירש, שבשר דרך תיקונו הוא בצליה על גחלים, לא כן מיתוק חרדל שהוא לאנשים מפונקים בלבד, ומלאכת אוכל נפש מותרת רק כשהיא דבר ששוה לכל נפש (בעל המאור ביצה יב, א מדפי הרי"ף). ונפק"מ בין הטעמים כשהיה טרוד בערב יום טוב ולא היה יכול למתק, שלדעת רש"י מותר למתק, ולדעת הבעל המאור אסור (ב"ח או"ח תקי, ג). ■ להלכה, אין ממתקין ביום טוב חרדל בגחלת של עץ, ובשל מתכת מותר (שו"ע שם). ואם לא היה יכול למתק מאתמול, מותר אפילו בשל עץ [כרש"י³]. ויש מחמירין שאפילו באופן זה יעשה בשינוי (משנ"ב שם, יד, וראה שעה"צ שם, יב, ומשנ"ב מהדו' דרשו הע' 18-20, ומשנ"ב תקז, כה, ומשנ"ב מהדו' דרשו הע' 21).

מֵהוּ לְגַבְנָן, גבינה (רש"י⁴). ולענין שבת, ראה בביאורים לעיל (צה, א). **אָמַר לֵיהּ אָסוּר**, מדרבנן (תוס' לעיל שם ד"ה והרודה).

הָתָם לֹא אֶפְשֶׁר הֵכָא אֶפְשֶׁר, פת חמה הנאפית ביום טוב טובה יותר מפת שנעשית אתמול, אבל גבינה אפשר לעשות מאתמול והיא משובחת יותר (רש"י⁵). ויש שפירש, שגבינה אפשר בלעדיה, כי החלב עדיף ממנה, ואפילו חלב מאתמול משובח יותר מגבינה טריה מהיום (בעל המאור ביצה יב, א מדפי הרי"ף). ■ להלכה, אין עושים גבינה ביום טוב, שגבינה מאתמול משובחת יותר, והיה יכול לעשותה אתמול [ואף לדעות הסוברות שאוכל נפש עצמו מותר להכין ביום טוב אפילו שהיה יכול להכין מאתמול, הכנת גבינה אסורה משום שהדרך להכינה לימים רבים, ונראה עובדא דחול] [שו"ע או"ח תקי, ה, משנ"ב שם, כא, וראה שעה"צ שם, כא טעם נוסף].

לְתַרְחוּ לֵיהּ עַד דְּמַבְלַע בֵּיהּ דְּמִיָּה וְלְמַהְלוּהּ מִיד, ואין צריך להמתין שבעה ימים כמו שממתנינים לתינוק חולה שנרפא (רשב"א יבמות א, א; חכמת אדם קמט, ד), וכן משמע ממה שאמר 'ולמהלוה' שלכאורה מיותר, אלא קמ"ל שימהלוהו מיד, כי אדמיות או ירקות אינם חולי ממש (אמת ליעקב [לגריי קמנצק]). ויש סוברים שצריך להמתין שבעה ימים (יד הקטנה מילה א, מנחת עני יח; בית יצחק [לר"ש שמעלקיש] י"ד ב צא, ו, וראה קהלות יעקב ג).

מֵאֵי שְׁנָא קָמוֹן בְּיוֹם טוֹב וְכוּ, ומה שלא שאל מעצם הדין שלשאר חולים מותר לטרוף יין ושמן שכמו כן גם לנימול יהא מותר כיון שנחשב חולה, כי בזה יש לחלק שלשאר חולים מותר משום שאי אפשר באופן אחר, אבל במילה שאפשר לשנות ולתת את היין והשמן כל אחד בפני עצמו, משנים, ולכן שאל משחיקת קמון ביום טוב שמותרת ללא שינוי כיון שראוי לקדרה, שכמו כן יהא מותר לטרוף יין ושמן לנימול ללא שינוי, כיון שראוי לחולים (ראש משביר).

הֲיֵזִי לְקַדְרָה, שאביי סובר כדעת רבה (פסחים מו, ב) שהאופה מיום טוב לחול אינו לוקה, כי יתכן שיזדמנו לו אורחים ולצרכם מותר לאפות, ולפיכך מותר גם לשחוק קמון ביום טוב לצורך המילה ואין בזה איסור תורה הואיל וראוי לקדירה (רש"ש).

הֲתֵנִיא אֵין טוֹרְפִין יֵין וְשֶׁמֶן לְחוּלָה בְּשַׁבַּת וְכוּ, שלדעת ת"ק מה שהתירו שבות דרבנן לצורך חולה שאין בו סכנה, היינו דוקא על ידי שינוי, ולדעת רבי מאיר מותר גם ללא שינוי (מגיד משה שבת ב, ז).

מִמֵּי לֹא מִלֵּאנִי לְפִי לְעֵבֵר עַל דְּבָרֵי הַבְּרִי, שתלמיד חכם החולק עם רבים, אין לו להקל ולעשות כדעתו, אפילו אם אחרים עושים כדעתו (מאיר).

הֵינּוּ דְקָתְנִי נוֹתָן זֶה כְּפִנֵי עֲצָמוּ זֶה כְּפִנֵי עֲצָמוּ, שמערבם, אבל לא מערבם יפה כל כך (רש"י⁶). ויש סוברים, שהמקשן סבר ש'נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו' הכוונה שצריך לתתם על המכה כל אחד בפני עצמו, אך לא לתתם בקערה אחת ויתערבו מאליהם, והתרצן סבר ש'נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו' הכוונה לתתם בקערה אחת זה בעצמו וזה בעצמו ויתערבו מאליהם, אבל לא יערב בידיים כלל (ע"פ מאירי לעיל קל, א; ר"י מלוניל שם). ■ להלכה, אם לא עירב מאתמול, יתן כל אחד לבדו על המכה, או אפילו בקערה ולא יערבם בידיים, ואם יתערבו יתערבו [כדעת ת"ק]. ויש שכתבו, שמותר גם לערב אם אינו מערב היטב [כדעת רבי מאיר לרש"י⁷], ומ"מ ע"י שינוי לכ"ע מותר, ודין זה הוא גם בשאר חולים (שו"ע או"ח שלא, ז, ומשנ"ב שם, כו, וביאה"ל).

אֵין מְסַנְנִין אֶת הַחֶרְדֵּל וְכוּ, ואף ששינוי להלן (קלד, ב) שמותר לסנן יין במשמרת ביום טוב, זהו משום שאם היה מסנן מאתמול לא היה טוב כל כך וחזק, אבל מלאכת אוכל נפש שיכול לעשותה מאתמול, אסורה (תוס' להלן שם ד"ה תולין, וכן דעת האור זרוע ב, פסח רמח). ויש סוברים, שמלאכת אוכל נפש מותרת גם אם אפשר לעשותה מאתמול, והטעם שאין מסננין את החרדל, משום שדרך לעשותו לימים הרבה, ומלאכת אוכל נפש שעשייתה למען ימים רבים אסורה, מחשש שיאמר הרואה כי לצורך חול הוא עושה (ביאה"ל תקי, ג ד"ה אין, ע"פ ר"ן ביצה ו, ב מדפי הרי"ף, ורמב"ן במלחמות שם יב, א).

בְּמִסְנַנְתָּ שְׁלוֹ. ■ להלכה, אין מסננים את החרדל במסננת שלו (שו"ע או"ח תקי, ג). אבל במסננת שעשויה לדברים אחרים, מותר, שכיון שאינו בורר כדרכו, אינו נראה שמסנן לצורך מחר (משנ"ב שם, ז ו-יב).

הָתָם לֹא מִתְּוִי כְּבוֹרֵר - שכשמסנן את הביצה, לא נשארת פסולת במסננת. ואף שהחלמון בלבד יורד עם החרדל והחלבון נשאר במסננת, אין בכך איסור בורר, משום שהחלבון ראוי אף הוא לאכילה, ואינו נחשב פסולת, וברירת החלמון מהחלבון היא